

Erindring og identitet

Om at lave museumsudstillinger

Af Eskild Bjerre Laursen, arkitekt MAA

I et samfund under hastig forandring er der brug for erindring, som et menneske har brug for hukommelse for at opretholde en identitet. Men det er slet ikke nok!

Identitet kræver meningsgivende fortællinger om hvorledes livet hænger sammen - og hvorfor det gik som det gjorde. Ligeså for et samfund - eller måske rettere en kultur, **dér** hvor de kollektive fortællinger bor. Tidligere udstak kirken livets rammer og indvævede hver enkelt i en større forklaring, som kunne tilfredsstille langt de flestes behov. I dag er vi langt mere ensomt stillede i vor søgen efter sammenhænge. Mange fravælger rationelt religionernes mysterier og står tilbage i en tid med splittede sociale relationer.

Her lå engang en stolt renæssanceborg - hvad blev dens skæbne? Trøjborg i Sydvestjylland

- Hvem er jeg ?
- Hvor kommer jeg fra ?

De fleste formår at række et par slægtled bagud **via** erindringer og familiære anekdoter, men herefter bliver forestillingerne dunkle. Hvilke idealer blev vore bedsteforældre opdraget efter - og i hvilken virkelighed og samtidsforståelse?

Går vi langt nok tilbage, begynder vi i Afrika, for mere end en million år siden - **men** de ældste sammenhængende vidnesbyrd om menneskelig aktivitet i Danmark er mindre end tyve tusinde år gamle. Vidnesbyrd om brugen af værktøj.

For ca. 14.000 år siden slog en gruppe rensdyrjægere lejr i tundralandskabet ved nutidens Langå. De huggede flint. Sporene blev overskyldet med lerslam, som konserverede nogle dages liv for eftertiden. Vi valgte at antyde en mulig teltform som en skygge. Kulturtrohistorisk Museum i Randers

At sætte sit eget korte livsspand ind i det store historiske perspektiv er en mulighed for at skabe sammenhæng og eksistentiel dybde. At gå gennem byen og forstå baggrunden for en bygningsdetalje fra 1700-tallet og måske vide at ens familie boede i gaden hundrede år senere - det giver mening.

Adgang til kilderne

I bøger kan vi få kontakt med de skriftlige kilder, som dog kun går tusinde år tilbage i danmarkshistorien. Kontakten til alt, der går forud, må ske gennem ting - museernes genstande - som også er eneste kilde til viden om områder af nyere dato, hvis der ikke har været skrevet om dem - eller hvis skriften er gået tabt.

Jellingstenen er den ældste skriftlige kilde i Danmark. Her "dragesiden" af den rigtige sten - og et bud på en oprindelig bemaling som den kan ses i udstillingshuset "Kongernes Jelling" der blev åbnet i år 2000

Genstandene er således kilder eller hukommelsesfragmenter, som museumsfolkene skal forsøge at binde sammen til de fortællinger vi alle har brug for. Dilemmaet set fra en formidlers side er, at denne pointe ikke umiddelbart falder i øjnene hos mange, som vi i folkeoplysningens navn også gerne vil nå.

- Skal vi følge fristelsen til at iscenesætte fortællingerne spektakulært, letfordøjeligt og med risiko for en respektløshed over for stoffet - og publikum?

Svagheden kan være at iscenesættelsen tager over - fortolkningen eller formen bliver det væsentlige, og der levnes ringe plads til den individuelle kontemplative oplevelse. Under alle omstændigheder har den slags udfoldelser en kort levetid og må forbeholdes temporære udstillinger, hvis man ikke ønsker at se sin indsats forældet i løbet af føje år.

- Eller skal man fastholde fokus på genstandene - historiens overbringere - den ægte vare?

Danske fajancer fra 1700 - tallet. Fra Nationalmuseets nyåbnede permanente udstilling "Danmarkshistorier 1660 - 2000"

Spørgsmålet er måske mere, om man skal acceptere museerne som en elitær foreteelse - ganske som de var, da mange egnmuseer blev grundlagt i slutningen af 1800-tallet - og som de stod, næsten urørte.

Frem til 1970'ernes offentlige kulturboom stod alt opstillet i systematiske rækker. Ungdomsoprørets tid lagde **siden** kursen om og afprøvede allehånde dramatiske teknikker. **Imidlertid slås vi** stadig med klichéen om "det støvede museum".

Det er en vanskelig balancegang - også mellem faglig forfængelighed og ydmyghed.

Med udgangspunkt i et originalmateriale svarende til to spande skæver, lød opgaven på at lave en udstilling, som rummer oplevelser for hele familien. Løsningen blev udstrakt anvendelse af rekonstruktioner og naturmaterialer. Stenaldercenter Ertebølle.

"Tingenes teater"

Genstandsmaterialet indtager altså en helt fremtrædende plads - og er den enkeltfaktor, som påvirker udstillingsarbejdet allermost. Helt konkret i kraft af bevarings- og sikringshensyn, som påvirker konstruktioner, materialevalg, belysning samt arbejds gange under opstillingsarbejdet. Set med en konservators øjne er udstillingsituationen kritisk - mange ting er blevet ødelagt eller beskadiget gennem årene. Men genstandene er også aktørerne i "tingenes teater", som det er den store udfordring at få til at spille.

Som udstillingsarkitekt bliver man typisk inddraget, når der ligger en ide om et indhold - og en deadline. Først må grundlæggende principper afklares i en indledende fase, hvor museumsinspektør og udstillingsarkitekt skal have sig skudt ind på hinanden.

Hvorfor laver vi ikke en bog i stedet for ?

Det lyder måske som et dumt spørgsmål, men er nok det vigtigste af dem alle. De faggrupper som indholdforfatterne typisk tilhører: Historikere, arkæologer, etnografer m.v. - er boglige mennesker med en masse de gerne vil fortælle og sætte på begreber.

Når originalmaterialet er sparsomt og emnet stort. "Slægten", Kongernes Jelling.

Men hvordan undgår man så bogen på væggen og hvordan udstiller man et begreb ? Hvor postulerende skal vi være? Hvor langt skal vi gå i forsøg

på genskabelse af historien, i brugen af modeller, rekonstruktioner og dioramaer ?

Hvis man intet overlader til fantasien f.eks. ved at bruge voksdukker indsat i detaljerede rekonstruktioner af miljøer, kan man dræbe den gode historie. Det kan være som at se en dårlig filmatisering af en god roman. Omvendt ligger der en risiko i at være for forsigtig, ikke at turde vove det ene øje og træde udenfor det faglige miljøes snævre konsensus.

Har vi en målgruppe ?

Arbejder vi kronologisk eller tematisk ? Eller begge dele ?

Hvor i stoffet ligger synteserne?

Hvordan stemmer det overens med hvad samlingen rummer - eller har samlingen måske dannet udgangspunkt for ideen?

Syntesen

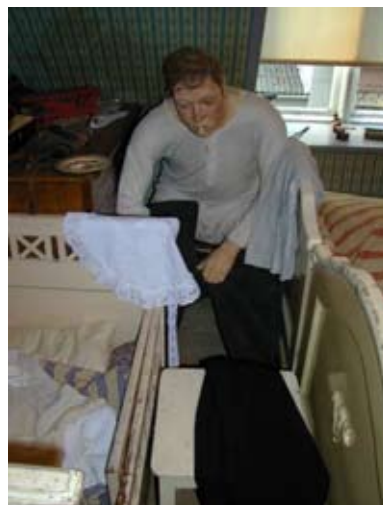
Et godt resultat er betinget af frugtbare diskussioner af disse problemstillinger - og af at begge parter er klar til at komme hinanden i møde og - give køb på egen faglighed når enderne ikke kan mødes. Blandt museumsfolk anvendes en stående vending: "Arkitekten løb med det hele", som beskrivelse af en udstilling hvor formen opleves som dominerende over - og ikke integreret med indholdet.

En udstilling med uomtvistelige arkitektoniske kvaliteter: "Verdensspejl"-særudstilling på Nationalmuseet 2000.

Syntesen - der hvor det lykkes, er en så indvævet proces af tværfaglighed, fornemmelser, viden og praktiske forhold - at den ikke indfinder sig hver gang.

I al denne ideale snak skal vi jo ikke glemme den økonomiske virkelighed, som hurtigt kan komme til at ligge meget langt fra ambitionerne. Det forholder sig nemlig sådan at kvadratmeterprisen for en permanent udstilling normalt er højere end for nybyggeri !

Fra Arbejdermuseets faste udstillinger. Gennemført interiør med identifikationsobjekt.